

*Богдан Іванович Андрусишин,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
доктор історичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
ORCID: 0000-0002-5490-6874*

ВІЙСЬКОВЕ КАПЕЛАНСТВО: ЗАКОНОДАВЧА МОДЕЛЬ І ПРАВОВА ПРАКТИКА

Постановка проблеми. Аналізуючи той стан, у якому знаходиться український народ з початку московської агресії 2014 року, а далі й повномасштабного вторгнення в Україну 2022 року, постає закономірне питання, а що ж допомагає нашому народу бути стійким, упевненим у своїй правоті, звідки береться мужність не боятися ворога, який дух окрилює і робить незборимим? Очевидно, такою силою, на нашу думку, є віра, а також винесені як гасло незалежного громадського видання «Армія України» слова «Братство», «Духовність», «Воля» [1, с. 1]. Релігія, яка останнім часом знову повернулася в публічне поле і має великий вплив на тих, хто є її послідовником, є одним з найвпливовіших чинників історії людства. Під релігією «Релігієзнавчий словник» розуміє «духовний феномен, який виражає віру людини в існування неприродного Начала, що є джерелом буття всього існуючого, а й виступає для неї засобом спілкування з ним, входження в його світ» [2, с. 279]. Як складний соціально-культурний феномен релігія включає в себе системи: 1) релігійна свідомість (вірування); 2) релігійні культи (обряди); 3) релігійні організації (установи) [3, с. 34]. «Релігія – суттєва складова життєвого процесу. Третина людей світу, а може і більше, є вірянками», – пише професор В. Андрущенко [4, с. 9]. Насторожує лиш те, що в релігійних лідерів немає єдиної позиції щодо війни.

Для розуміння релігійної ситуації у Збройних Силах України наведемо дані Міноборони про релігійний склад армії, отримані методом соціологічного опитування 8 січня 2021 р.: понад 80 % військовослужбовців вважають себе православними – 70 % вірян віднесли себе до Православної церкви України; 10 % відвідували УПЦ мп; близько 7 % назвали себе греко-католиками; 4 % – римо-католиками; ще 2 % сповідують іслам; 2 % є протестантами. Решта 5 % віднесли себе до інших релігій [5]. На жаль, новіших даних про релігійний склад Українського війська віднайти не вдалося. За свідченнями бійця N-ї бригади, у їхньому складі є один капелан, який представляє ПЦУ. Православних вірян у бригаді близько 10–12 %. Бригада інтернаціональна, є представники інших конфесій, просто невіруючі, хоча атеїстів немає – всі у щось вірять, носять амулети, навіть невіруючі вірять лише в себе. Але капелан користується повагою усіх, тому до нього й звертаються з потребою духовної опіки. Правоусвідомлююча практика релігійних переконань воїнів на війні свідчить, що чим ближче бійці знаходяться до передової, до т. зв. нуля, тим більше серед них віруючих. Потрапляння в межову (або поза межову) ситуацію, розв'язка якої може закінчитися лише смертю, спонукає більшість людей, навіть з науково-атеїстичним світоглядом змінювати свою поведінку з атеїстичної на релігійну, звертатися до Бога, читати молитви, які колись чули про захист чи порятунок. Воїни з передової розповідають, що атеїстів на фронті немає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Релігійні відносини в Збройних Силах України належать до маловивчених проблем української правничої науки. В умовах триваючої російсько-української війни та й до повномасштабного вторгнення рф в Україну, проводити дослідження у військових формуваннях зумовлювалося об'єктивними потребами національної безпеки і оборони, як однієї з основних функцій держави.

Теоретичні засади становлення однієї з основних складових реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців закладалися на багатьох наукових конференціях, круглих столах, форумах, починаючи з перших років проголошення незалежності

ті України в умовах формування парадигми сучасних підходів до становлення права і держави, залучаючи історичні, соціологічні, політичні та філософські знання, що в підсумку вилилося у прийняття Закону України «Про службу військового капеланства» від 30 листопада 2021 року № 1915-IX [6]. Закон нормативно врегулював державно-конфесійні взаємини у ЗСУ, згідно з яким душпастирство є видом пастирського служіння конфесії, метою якого є духовна опіка та задоволення релігійних потреб військовослужбовців.

Вивченням релігійних відносин у ЗСУ займалися юристи, політологи, філософи, соціологи, історики, серед яких: П. Рабінович, А. Колодний, В. Єленський, В. Лубський, М. Лубська, В. Бондаренко, О. Саган, Б. Вілсон, М. Коханчук, М. Паращевін, Р. Терлецький та інші, науковці центру Разумкова, науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України, комісії Державної служби України з етнополітики та свободи совісті тощо.

У різні роки наукової діяльності проблематиці військового капеланства нами присвячено ряд праць, серед яких публікації про військове та флотське духовенство в Україні в період національно-визвольних змагань 1917–1921 років [7], демобілізацію душпастирів [8], військове духовенство в Українській державі (1918 р.) [9].

Проблема душпастирства, капеланів в Україні дискутувалася протягом тривалого періоду, практично з дня проголошення незалежності України на наукових форумах, інших заходах, зокрема, Третій міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 2000-літтю Різдва Христового «Практика формування особи військовослужбовця та створення умов успішного виконання військового обов'язку і християнський досвід» (1999 р.) та ін. Проте Закон «Про Службу військового капеланства» був прийнятий аж у листопаді 2021 року. В рф у той же час колишніх замполітів радянської армії фактично одразу ж перевели в ранг священнослужителів.

Метою цієї статті є дослідження проблем реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців у контексті тлумачення Закону «Про Службу військового капеланства» в умовах російсько-української війни 2014 – по теперішній час.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про службу військового капеланства» від 30 листопада 2021 року регулює відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворень відповідно до законів України, а також визначає правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства. Стаття 2 Закону визначає статус військового капелана як особу «яка у встановленому цим Законом порядку отримала мандат на право здійснення військової капеланської діяльності, уклала контракт на проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу (виключно на посадах Служби військового капеланства)». Наголосимо, що військовими капеланами можуть бути лише офіцери. Тут принагідно навести встановлені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо військових звань» від 4 червня 2020 року, № 680-IX, де змінено військові звання офіцерського складу [10]. Стаття 7 п. 2 Закону передбачає, що «обов'язковою умовою для зайняття посади військового капелана є наявність вищої богословської освіти», необхідність навчання «за спеціальною програмою підготовки військових капеланів» у відповідних навчальних центрах» [6].

Згідно з Законом «Про Службу військового капеланства» «забезпечення релігійної, етичної, моральної, духовної підтримки та сприяння формуванню особистісної стійкості і належного стану особового складу» є основним напрямом військової капеланської діяльності під час здійснення душпастирської опіки (ст. 1.5). Статтею 100² Закону України «Про Службу військового капеланства» основними обов'язками душпастирів визначено: здійснювати забезпечення організації та проведення молитов, богослужінь, благословень, урочистих і поминальних заходів та інших релігійних обрядів і культів, пов'язаних із задоволенням духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників і членів їхніх сімей; сприяти розвитку особистісних і колективних моральних якостей особового складу; популяризувати здоровий спосіб життя серед військовослужбовців, працівників та членів їхніх сімей; ознайомлювати військовослужбовців, працівників та членів їхніх сімей з основами релігійного вчення; виховувати у військовослужбовців, працівників та членів їхніх сімей толерантне ставлення до людей з іншим світоглядом і релігійними переконаннями; налагоджувати взаємодію з представниками релігійних організацій, які здійснюють діяльність у місцях дислокації військових частин, в інтересах задоволення духовно-релігійних потреб військо-

вослужбовців, працівників та членів їхніх сімей; брати участь у реабілітації особового складу, який потребує психологічної допомоги; консультувати командування з релігійних питань [6].

Зазначимо, що термінологія наукової літератури і закону, у контексті завдань капеланів, дещо різняться. «Релігієзнавчий словник» одним зі значень терміна «капелан» зазначає, що це «військовий священник в арміях багатьох держав, у обов'язки якого входить задоволення релігійних потреб військовослужбовців, проведення богослужінь, відспівування мертвих, нагляд за моральним і духовним станом солдат тощо» [3, с. 147]. У Законі до обов'язків капелана віднесено здійснення урочистих і поминальних заходів, в той же час у «Релігієзнавчому словнику» наведено більш категоричне формулювання «відспівування мертвих» [3; 6].

У нашому матеріалі торкнемося лише питань релігійно-просвітницької роботи військових капеланів. Суть релігійно-просвітницької роботи полягає в ознайомленні військовослужбовців з основами релігійного світогляду, етичними засадами військової служби та громадянського обов'язку захисту держави. Важливою складовою цього напряму діяльності є також виховання в особового складу духу патріотизму, братерства і взаємоповаги [11].

Головним на війні, був переконаний командувач Української Галицької Армії генерал М. Тарнавський (1869–1938 рр.), є дух армії, її морально-вольова підготовка, яка домінує навіть над загальним технічним оснащенням. Досвід нинішньої російсько-української війни свідчить, що, навіть отримавши літаки F-16 застарілих конструкцій 4-го покоління з нятяком на «плюс», наші пілоти воюють проти літаків покоління 4++. «Воюють завдяки своїй мужності, майстерності, фаховості проти винищувачів, які можуть стріляти ракетами на відстань, фактично в два рази далі, ніж F-16, – підкреслив авіаційний експерт К. Криволап. – Але за рахунок нашої завзятості і величї духу займаємося такими речами. І всі наші хлопці, які воюють, – це герої» [12].

Водночас у Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженіму Законом України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» [7], ст. 194 у підрозділі 100³ зазначено, що «видача зброї та боєприпасів військовим капеланам забороняється»; «...військові капелани не можуть бути залучені до чергувань та інших дій, несумісних з їхніми посадовими обов'язками та статусом священнослужителя» (підрозділ 100⁴). Тут у правозастосовній практиці настає суперечність між нормою права і можливістю її реалізації. В умовах конкретної ситуації на фронті, чи обставинах, коли проявляється насильство, перед військовими капеланами та і взагалі віруючими постає непроста проблема вибору, як діяти і якою мірою мотивувати свої вчинки. Канонічне право Церкви намагається знайти тлумачення цієї суперечності.

У 2020 році на замовлення Вселенського патріарха Варфоломія спеціальною комісією з богослов'я з усього світу був створений і схвалений Синодом Константинопольського патріархату (виданий 14-ма мовами, зокрема й українською) документ «За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви». У розділі V «Війна, мир і насильство» дано визначення насильства: «Насильство – це навмисне застосування фізичної, психологічної, фінансової або соціальної сили проти інших або про себе, що заподіює шкоду, страждання або смерть. Його форми та прояви такі численні, що не піддаються підрахунку. Вони включають фізичне насильство будь-якого кшталту, сексуальні зазіхання, насильство в сім'ї, аборти, злочини на ґрунті ненависті, терористичні акти, воєнні дії тощо, а також акти самоскалічення та самогубства. Усе це завдає шкоди всім залученим сторонам, наносячи фізичні, психічні та духовні травми, не лише жертвам, але й винуватцям...

Зрештою, можна справедливо стверджувати, що насильство – це гріх *per excellence*. Воно цілковито суперечить нашій створеній природі й надприродному покликанні шукати союзу любові з Богом і ближнім. Воно заперечує божественний порядок реальності, тобто порядок миру, спілкування й милосердя. Воно заперечує і пригнічує божественну гідність, властиву кожній душі і зазіхає на образ Божий у кожному з нас» [13, с. 40]. У параграфі 44 документа йдеться, що «Православна Церква, без сумніву, не може схвалити насильство ні як самоціль, ні навіть як засіб досягнення будь-якої іншої мети, чи то йдеться про насильство фізичне, сексуальне або про зловживання владою» [13, с. 40].

У ході російсько-української війни 2014 – по т. ч. між воюючими сторонами десятки разів оголошували різного роду перемир'я (Великоднє, Різдвяне тощо), які потім постійно зривалися рашистською стороною, незважаючи на релігійні свята. Особливо цинічним став обстріл двома балістичними ракетами міста Суми 13 квітня 2025 року, коли тисячі вірян йшли з храмів, посвя-

тивши лозу..., внаслідок чого загинуло 35 людей, з них двоє дітей – 11-річний хлопчик та 17-річний юнак. А кількість постраждалих склала 117 людей, з них 15 дітей [14]. Цей трагічний факт є підтвердженням слів з документа: «Справді, можна стверджувати, що однією з визначальних рис сучасної війни є ефективне поєднання стратегій ведення бойових дій і навмисного терору щодо цивільного населення» [13, с. 41]. Перемир'я у цей час формально не існувало. Були, чи мали бути для християнської держави, якою називає себе РФ, інші застереження – моральні, християнські... Тому все більше людей у світі задумуються, чи є РФ християнською державою, чому з нею так важко, чи майже неможливо домовитися про мир, навіть про реальне перемир'я. Водночас у документі «За життя світу...» читаємо: «Мир для Церкви – це щось більше, ніж стан перемир'я, з легкістю нав'язаний жорстокому за своєю природою світові. Радше це – справжнє розкриття глибинної реальності творіння, яким його вважає Бог і яким Він його замислив у Своїй передвічній раді. Це відновлення творіння в його історичній формі, хоча й часткове. Істинний мир – це сама присутність Бога серед нас...» [13, с. 40].

Ми не вдаватимемося в деталі аналізу соціальних доктрин Православної, Римо-Католицької та інших християнських церков, принагідно лише наведемо слова з першого Послання новообраного Папи Римського Лева XIV 11 травня 2025 року, який у своїй промові згадав про Україну. «Новий Папа Римський, – повідомляє РБК-Україна, – сказав, що несе в своєму серці «страждання близького серцю народу України» і закликав до переговорів для досягнення «справжнього, справедливого і тривалого миру. Він продовжив традицію покійного Папи Франциска, який закликав до переговорів між Україною і Росією для припинення війни, і неодноразово засуджував загибель цивільних осіб» [15].

Використовуючи соціологічний метод у правових дослідженнях (анкетування, інтерв'ювання) безпосередніх учасників бойових дій, у тому числі й капеланів, стає можливим пояснювати, чи легше трактувати параграф 45 документа про усвідомленість Церкви в непередбачуваності «всіх неочікуваних обставин, на які людям або народам доводиться реагувати в той чи інший момент... Беззастережно засуджуючи всілякого роду насильство, вона, однак, визнає трагічну необхідність того, щоб окремі особи, спільноти або держави використовували силу для захисту себе та інших від безпосередньої загрози насильства» [13, с. 40]. Стає очевидним, що жорстокі реалії сучасні реалії російсько-української війни вимагають змін, корекції та доповнень не лише до світських законів, а й до норм канонічного права.

Висновки. Вважаємо, що одним із головних завдань сучасної української держави в умовах російсько-української війни, що триває і в післявоєнний час має стати завдання розробки і реалізації власної контрпрограми рашистській денацифікації, яка має ґрунтуватися на вибудованій національній доктрині, принципово новій гуманітарній політиці, економіці, культурі та освіті, заснованих на засадах україноцентризму, приділенні особливої уваги та громадському сприянні безпеці та обороні країни, формуванні ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави нації. Перспективними напрямками підготовки військових капеланів вважаємо проведення навчання за спеціальними програмами нових наукових спеціальностей «Освітній капелан», «Медичний капелан», внісши відповідні зміни до Класифікатора професій ДК 003:2010, куди вже вписані професійні посади «Священнослужитель», «Військовий священник (капелан)» [16].

До проблем в умовах війни слід віднести можливість контактів військовослужбовців із зарубіжними релігійними організаціями, що може нести відповідну загрозу національній безпеці. Очевидно, змін зазнають підходи до прав людини на фоні різкої мілітаризації, в тому числі й свідомості населення, обов'язкової військової служби, падіння рівня життя. Нам доведеться жити в умовах нової архітектури міжнародного права, в системі якої Україна має залишитися повноправним суб'єктом, політичним гравцем. У реаліях, коли треба опиратися на самих себе, військові капелани мають бути частиною загальнокультурного безпеко-оборонного процесу, завжди стояти на сторожі загальнонаціональних інтересів. Це буде найкращою реалізацією Закону «Про Службу військового капеланства» та іншого законодавства, як міжнародного, так і внутрішнього. На нашу думку, діяльність капеланів Українського війська є складовою інформаційної частини війни, без чого важко здобути перемогу.

Список використаних джерел

1. Армія України. Незалежне громадське видання. 2025. № 1 (1). Січень.
2. Релігієзнавчий словник / за ред. професорів А. Колодного і Б. Лобовика. Київ: Четверта Хвиля, 1996. 392 с.
3. Вілсон Б. Соціологія релігії. Київ: Акта, 2002. С. 34.
4. Кириченко С. Розумна освіта: міф чи реальність? *Україна Молода*. 2025. № 14 (6030). 9 квітня.
5. Православні, протестанти та мусульмани: в Міноборони розповіли про релігійний склад ЗСУ. *Суспільні новини*. URL: <https://www.ukr.net/news/details/society/82783071.html>
6. Про службу військового капеланства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text>
7. Військове та флотське духовенство в Україні. Період національно-визвольних змагань 1917–1921 р. *Людина і світ*. 2000. № 5. С. 16–21. (у співавт. з В. Ульяновським).
8. Демобілізація душпастирів... військове та флотське духовенство в Україні. Період національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. *Народна армія*. 2000. 15 квітня.
9. Створення і діяльність Комісії у справах військового духовенства в Українській державі (1918 р.). *Пам'ятки України*. 2004. № 12. С. 17–34 (у співавт. з О. Г. Луговським).
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо військових звань: Закон України від 4 червня 2020 р., № 680-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-20#Text>
11. Правові основи військового капеланства в Україні / Координаційний центр з надання правової допомоги. 16.05.2023. URL: <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/pravovi-osnovy-vijskovogo-kapelanstva-v-ukrayini/>
12. Андоліцька Інна. Загибель українського пілота F-16: автоавіаексперт назвав версію трагедії. *УНІАН*. 2025. 11 берез. URL: <https://www.unian.ua/war/zagibel-ukrajinskogo-pilota-f-16-avtoaviaekspert-nazvav-versiyu-tragediji-12163937.html>
13. Церква і суспільство. *Науково-публіцистичний часопис з Богослов'я, філософії, історії, соціології та релігієзнавства*. 2025. № 1 (9). С. 39–43.
14. Громяк І. Люди бояться йти на вулицю. Історії загиблих із Сум, де оговтуються після атаки. *BBC Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c20z6nem1rro>
15. Папа Лев XIV виголосив перше послання: що сказав про Україну. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/papa-lev-xiv-vigolosiv-pershe-poslannya-shcho-1746963892.html>
16. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.11.2014 р. № 1361.

References

1. Armiiia Ukrainy. Nezalezhne hromadske vydannia. 2025. №1 (1). Sichen.
2. Relihiieznavchyi slovnyk / Za red. Profesoriv A. Kolodnoho i B. Lobovyka. Kyiv: Chetverta Khvylya, 1996. 392 s.
3. Vilson B. Sotsiolohiia relihii. Kyiv: Akta, 2002. S. 34.
4. Kyrychenko S. Rozumna osvita: mif chy realnist? *Ukraina Moloda*. 2025. № 14 (6030). 9 kvitnia. 16 s.
5. Pravoslavni, protestanty ta musulmany: v Minoborony rozpovily pro relihiinyi sklad ZSU. *Suspilni novyny*. URL: <https://www.ukr.net/news/details/society/82783071.html>
6. Pro sluzhbu viiskovoho kapelanstva: Zakon Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text>
7. Viiskove ta flotske dukhovenstvo v Ukraini. Period natsionalno-vyzvolnykh zmahan 1917–1921 r. *Liudyna i svit*. 2000. № 5. S. 16–21 (u spivavt. z V.I. Ulianovskym).
8. Demobilizatsiia dushpastyriv... viiskove ta flotske dukhovenstvo v Ukraini. Period natsionalno-vyzvolnykh zmahan 1917–1920 rr. *Narodna armiia*. 2000. 15 kvitnia.
9. Stvorennia i diialnist Komisii u spravakh viiskovoho dukhovenstva v Ukrainskii derzhavi (1918 r.). *Pamiatky Ukrainy*. 2004. № 12. S. 17–34 (u spivavt. z O. H. Luhovskym).
10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo viiskovykh zvan: Zakon Ukrainy vid 4 chervnia 2020 r., № 680-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-20#Text>
11. Pravovi osnovy viiskovoho kapelanstva v Ukraini. Koordynatsiinyi tsentr z nadannia pravovoi dopomohy. Opublikovano. 16.05.2023. URL: <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/pravovi-osnovy-vijskovogo-kapelanstva-v-ukrayini/>
12. Andolitska Inna. Zahybel ukrainskoho pilota F-16: avtoaviaekspert nazvav versiiu trahedii. *UNIAN*. 2025. 11 berez. URL: <https://www.unian.ua/war/zagibel-ukrajinskogo-pilota-f-16-avtoaviaekspert-nazvav-versiyu-tragediji-12163937.html>
13. Tserkva i suspilstvo. *Naukovo-publitsystychnyi chasopys z Bohoslovia, filosofii, istorii, sotsiolohii ta relihiieznavstva*. 2025. № 1 (9). S. 39–43.

14. Hromliuk I. Liudy boiatsia yty na vulytsiu. Istoriia zahyblykh iz Sum, de ohovtuiutsia pislia ataky. *BBC Ukraina*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c20z6nem1rro>
15. Papa Lev XIV vyholosyv pershe poslannia: shcho skazav pro Ukrainu. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/papa-lev-xiv-vigolosiv-pershe-poslannya-shcho-1746963892.html>
16. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 18.11.2014 r. № 1361.

Андрусишин Б. І. Військове капеланство: законодавча модель і правова практика

У статті йдеться про проблеми реалізації конституційного права військовослужбовців Збройних Сил України та інших державних силових формувань на свободу світогляду та віросповідання в контексті тлумачення Закону України «Про Службу військового капеланства» від 21.11.2021 в умовах війни. Зроблено історичний аналіз проблеми становлення військового капеланства.

Розглядається проблема феномену реалізації Закону України «Про Службу військового капеланства», який нормативно врегулював державно-конфесійні взаємини у ЗСУ та змінив їх роль і статус в умовах війни. Зокрема, в Законі не вказана така функція капеланів, як відспівування мертвих, а вжито формулювання здійснення «урочистих і поминальних заходів». Також проаналізовано інші підзаконні акти, що забезпечують основні напрями військової капеланської діяльності.

Запропоновано започаткувати підготовку військових капеланів, шляхом проведення навчання за новими науковими спеціальностями «Освітній капелан», «Медичний капелан». Зауважено, що канонічне вчення Церкви іноді вступає у суперечність з реаліями війни і потребує подальшого розвитку. Зроблено висновок, що на фоні різкої мілітаризації, в тому числі й свідомості населення, обов'язкової військової служби, падіння рівня життя населення, зниження авторитету міжнародного права в реаліях змін підходів до прав людини; військові капелани мають бути частиною загальнокультурного безпеко-оборонного процесу, а їх діяльність складовою інформаційної частини війни.

Ключові слова: військовий капелан, національна безпека, Збройні Сили України, релігія, Церква, свобода світогляду та віросповідання, мораль, право, війна, національно-патріотичне виховання.

Andrusyshyn B. I. Military chaplaincy: legislative model and legal practice

The article is devoted to the problem of realization of the constitutional right of the military personnel of the Armed Forces of Ukraine and other state power formations to freedom of worldview and religion in the context of interpretation of the Law of Ukraine «On the Military Chaplaincy Service» in the context of the Russian-Ukrainian war of 2014 – including The author emphasizes the return of religion as one of the most important factors of the life process to the public space, its influence as a form of spiritual and practical world on the moral and psychological state of Ukrainian soldiers, their resilience, courage, confidence in their A historical analysis of the problem of the formation of military chaplaincy, which has its roots in the era of the Ukrainian National Liberation Movement of 1917–1921, is made.

The problem of the phenomenon of the implementation of the Law of Ukraine «On the Military Chaplaincy Service», which regulated church-state relations in the Armed Forces and changed their role and status in wartime, is considered. In particular, the Law does not specify such a function of chaplains as the funeral service for the dead. Other bylaws that provide for the main areas of military chaplaincy activities are also analyzed. Attention is drawn to the religious and educational work of chaplains in order to familiarize military personnel with the basics of religious outlook, ethical principles of military service and civic duty to protect the state, and to foster a spirit of patriotism, brotherhood and mutual respect among the personnel. It is proposed to launch promising areas of training for military chaplains by conducting training in special programs of new scientific specialties «Educational Chaplain», «Medical Chaplain», making appropriate changes to the Classifier of Professions DK 003: 2010, which already includes the professional positions of «Clergyman», «Military Priest (Chaplain)». It is noted that the canonical teaching of the Church sometimes comes into conflict with the brutal realities of the current Russian-Ukrainian war. This refers to the document approved by the Synod of the Patriarchate of Constantinople «For the Life of the World. Towards the Social Ethos of the Orthodox Church» (2020), which condemns violence, expresses views on truce and peace between the warring parties, and addresses Pope Leo XIV on achieving a true, just and lasting peace between Ukraine and Russia. It is concluded that against the background of sharp militarization, including the consciousness of the population, compulsory military service, falling living standards, when we have to live in the new architecture of international law, in the realities of changing approaches to human rights; military chaplains should be part of the general cultural security and defense process, that the activities of the chaplains of the Ukrainian army are part of the information part of the war, without which modern wars cannot be won.

Key words: military chaplain, national security, the Armed Forces of Ukraine, religion, church, freedom of worldview and religion, morality, law, war, national-patriotic education.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-90-95